

Olsokstemnet i Sørreisa 1945.

Sørreisa er ei vakker bygd, veldyrket, og med naturscenerier i alle nyanser, fra skogklædte nes ved sjøen og breie bygder til frodige bjerkelier og blinkende vatn inne på heiene og med Hjertind og Børingen som vaktposter mot sør og vest. Men neppe vakrere har den vist seg enn olsokdagen i år med naturen i høgsommerens modne skjønnhet. Og bygda var smykket med flagg. På alle flaggstenger valet det norske flagget i friske brisen helt fra morgenen av: Sørreisa ville ære sine falne soldater. Derfor het det også så vakkert i hilsingstelegrammet fra Distriktskommandoen, Tromsø, til Sørreisa befolkning stemnedagen.

«Det er ærefult for Sørreisa at den som første kommune hedrer sine falne sønner. For disse gjør vi alle i dag honnør. De falt ikke forgjeves, og Nord-Norge er stolt av dem. Sambandskontoret, D K. N. »

Den norske forsvarsmakt var representert på stemnet ved major Nils Hunstad, den britiske ved ltn.. Gibson, og den franske ved ltn. Saca.

Arrangementet var oppsatt med sikker smak for det dekorative. På den ene langsida av S.I.Ls bane i Sørstraum, hvor stemnet holdtes, var oppstilt ei flaggborg på ca. 25 flagg, på begge sider av talerstolen, hvor veteraner fra kampene 1940 og andre som under krigen hadde gjort aktiv innsats for Norges sak, sto oppstilt. Ialt hadde henimot seksti veteraner møtt opp. På høgre flanke sto britiske tropper og en avdeling norske speidergutta og en face på venstre flanke sto et æreskompani franske soldater, mens resten av den franske bataljonen var oppstilt på andre langside, hvor folk, ikke bare fra hele Sørreisa men også mange fra Lenvik, Dyrøy, Tranøy, Målselv, og Bardu var gruppert i tette rader.

Ialt blei stemnet overvært av 1.000 mennesker. Høgtideligheta blei innleidd med en trompetfanfare av en fransk soldat, 1. vers av «Ja vi elsker» blei sunget unisont, og deretter åpnet bygdens ordfører, Simonsen, stemnet med en anslående tale. Han dvelte her ved den store innsats Norge hadde gjort i krigen mot tyranene, spesielt sjø-mennenes innsats. Han nemnte til slutt vår kloke og dyktig hærledelse i kampene i Nord-Norge i 1940. Til tross for den offensive krigsføring, blei tapene små. Samtlige reisværingar kom fra kampene ved Bjørnefjell med livet. At to falt på landfronten, skyldtes tysk terrorbombing.

Reisværingen, lektor Erling Eriksen, Molde talte på arrangjørenes vegne, en spirituell og formfullendt tale på engelsk og fransk, til de fremmede tropper og hilste dem velkommen.

Etterat 1. vers av salmen «Fagert er landet» var sunget, holdt bygdens avholdte sokneprest E. Svendsen, minnesandakt over teksten om hvetekornet som må legges i jorda og dø, forat det nye liv skal vokse fram og bære frukt. Under andaktsfull stillhet lyttet stemmelyden dypt grepet. Etter talen sang man «Norske mann i hus og hytte, takk din store Gud.»

Under bifall som nærmet seg det ovasjonsmessige, besteg så major Hunstad talerstolen. Det er betegnende for hvilken tillit soldatene hadde til han som kampleder og et uttrykk for hans popularitet blant sine soldater, at da han ankom til stemneplassen, sa to av de soldatene han kommanderte i 1940: «Der kommer vår Montgomery fra Bjørnefjell». I en fengslende tale ga han et riss over den taktikk som ledet til den seirrike norske frammarsj fra Fossbakken, Colbansbaret og Lapphaugen og videre mot Bjørnefjell, hvor den 9. juni 1940 satte punktum. Han hyldet sine soldater, som trass i mangelfull utrustning og forpleining aldri ga tyskerne en eneste sjangse til framstøt av varig art. En gang var den avdeling hvor reisværingene befant seg, utsatt for et make-løst hell. Den blei angrepet av en overlegen fiendtlig flystyrke m.m. og majoren tenkte

med gru på avdelingens skjebne. Stor var hans glede da det viste seg etter angrepet at ingen hadde mistet livet, men bare enkelte hadde fått endel skrammer. Talen blei mottatt av minnutflangt bifall.

Stort bifall høstet også de britiske og franske offiserene da de i sine taler tolket Storbritanias og Frankrikes takk til våpenbroren Norge, ikke minst for Nord Norges tapre kamp i mai juni 1940.

Talene blei tolket av Erling Eriksen.

Etter oppfordring av stemnelederen gjennom høgtaleren, stilte samtlige tilstedeværende fanger fra Grini, Tyskland, o.a.st. opp som æresvakt foran talerstolen, der lød en trompetfanfare, flaggborgen blei senket, og fhv. Grinifange, formann i skolestyret, Jaob Rørslett, holdt minnetalen for bygdens folkekjære distriktslæke, Olav Svendsen, som døde i tysk fangenskap i Thorn i Polen i april 1944.

Jakob Rørsletts tale:

«Der som ei minni stordåd føda,
der kan ei gamle anden gløda,
der er folket gjenge i stein. »

(Kr. Janson.)

Eit folk som er gådd i stein er det synd i. Det folket er ikkje liv laga. Difor må vi heidra minnet deira som ofra det dyraste dei hadde, sitt liv, for at vi andre skulle få leve, for at Norge skulle halde fram å være Norge, slik vi har lært å elske det.

Difor er dette opptaket gjort for å reisa dei som ofra livet sitt, eit varig og synlig minne, ein bautastein.

Dr. Olav Svendsen var ein av desse som måtte ofre alt, sitt liv. Hans innsats er av dei største og som politisk fange måtte han truleg gjennomgå fæle ting. Blei sendt lil konsentrasjonsleir i Tyskland, og døydde til slutt i en slik ein i Polen. — Og vi gjekk her heime, huslyden hans og alle andre og venta og spurde: Skal tru kor det er med han Svendsen? Skal tru om kan kjem att snart.

Vi veit si lite om alt han måtte gjennomgå, men eitt veit vi diverre no: Han kom aldri att. Han sette livet til der ute og vart gravlagt i fremmed jord, og ingen kjærlege hender får stelle med gravplassen hans.

Ord blir så fattige her, og di for er det at ein må føle det som ein kjær plikt å heidra minnet hans på denne måten.

Dr. Svendsen var i alle måter ein god mann, eit godt menneske og ein dyktig læke. Han sparte seg ikkje.

Som formann i skolestyret i heile den tida han arbeidet i bygda vår, vil eg minne om arbeidet hans millom skolebarna, skolebarnsundersøkinga, arbeid for betre tannrøkt hos barna og for tilsetjing av skoletannlæke. Dette er berre litt av det han stridde for, litt av arven han let etter seg.

Gode minne er beste arven ein kan få, men stor arv gjev stort ansvar.

Lat oss ikkje gløyma dette på Olavsdagen i dag. Lat oss hugse at vi alltid må rekna med Han som så vel har styrt lagnaden for folket vårt.

Lagnaden for Norge har vært omskiftande. — Snart lågt nede, snart på oppveg, men mest av det første. Borgarkrig og strid innbyrdes har følt oss. Dette har vel komme over oss fordi vi så lite eller heilt har slutta å rakna med Gud.

Europas sværaste militærmakt ligg i dag knust og krasa. Dette er lønna for at dei styrande i landet hadde slutta å tru på Gud og ikkje lenger vilde rekne med Han. Fordi dei var blinne, kasta dei folket og lande ut i ulukka.

Eg vil slutta her, men lat meg atter nemne at dei sakene som dr. Svendsen stridde for er ein arv til oss som fekk leve over denne vargetia, ein arv vi må ta opp og føre vidare fram. For dette vil vi minnes han i takksemd.

Desse minne må varme oss i innerste hjarterøter. Må vi ikkje bli eit vinterfolk, der alt stort og godt frys bort, eit folk som går i stein.

Fred over dr. Svendsens minne.

«Dersom ei minni kan stordåd føda,
der kan ei gamle anden gløda,
der er folket gjenge stein.»

Johan Kvalheims tale:

Deretter besteg reiseværingen, ordfører Johan Kvalheim, Flakstad, Lofoten talerstolen, og holdt minnetale over hver enkelt av de åtte falne fra bygda:

«Ærede forsamling, kjære sambygdnings!»

«Her skal vi minnes de døde
som gav sitt liv for vår fred,
soldaten i blod på sneen,
sjømannen som gikk ned.
Vi er så få her i landet,
hver fallen er bror og venn.
Vi har de døde med oss
den dag vi kommer igjen.»

Nordahl Grieg.

Dette herlige dikt av vår store, avdøde dikter Nordahl Grieg tolker med få ord de tanker, de stemninger som besjeler oss her i dag, da vi er samlet for å gi våre falne fra krigen og okkupasjonen det siste farvel.

De var våre venner, de var Norges gode sønner, de trudde på Norges sak, fordi denne deres tru var trygt forankra i en kjærlighet til vårt og deres land så stor at den overvant døden, ja, også redselen for døden. Og større kjærlighet kan ingen vise enn denne at han setter livet sitt til for sine venner. Dette er Skriftens ord, så den attesten kan vi trygt stole på.

De kom fra hverdagena sysler. De følte seg ikke som helter. Men de var helter, hverdagens helter på land og sjø, i håndens og åndens sysler. Men da plikten kalte, forlot de sitt arbeid. Mange forlot fiskarbåten uten høve til å komme heim og si dem der heime farvel. Så reiste de inn til fronten, og ute på post. Bak deres skytterlinje fant vi trygghet.

I dag er vi samlet i felles sorg og vemod sammen med de falnes etterlatte, men vi er også samlet i ærbødighet og takk for det offer de gav, i takk til de nordmenn, som satte fedrelandets liv over sitt eget.

Så vil vi minnes hver enkelt ved å blotte våre hoder og senke våre flagg. (Under trompetfanfarer blei flaggene senket for hver enkelt, mens minnesordene blei sagt om hver fallen):

Alf Gundersen, Aas, matros i handelsmannen, omkom 3. jan. 1940 ved krigsforlis. Blant tang og tare fant du ditt siste leie. Guds fred over ditt minne.

Vernepliktig i marinen, Sverre Pedersen, Grunnreis, omkom ved senkingen av panserskipet «Eidsvoll» på Narvik hamn. Fienden kom uventet. Du sto dog på din post. Gud glede din sjel.

Infanterist Karl Sivertsen, Grunnreis og Nordstraum, I R 16, omkom under bombing i Gratangen den 1. mai 1940. Et siste farvel fra kjente og kjære. Takk og farvel kjære elev.

Sanitetssoldat Halvdan Kristensen, Russevåg, forulykket under bombing i Salangen sist i mai 1940. Du gav ditt liv da du skulle hjelpe andre. Takk for din innsats.

Ole Nordhaug og Ragnvald Nordli, begge Nordstraum, omkom ved krigsforlis utenfor Øst Finnmark den 26. januar 1944. Guds fred med eders minne.

Matros i handelsmarinen Gjerløv Johansen, Fagerfjell, omkom ved krigsforlis i Atlanterhavet 1943. Takk og farvel, hvil i Guds fred.

Distriktslæge Olav Svendsen, Sørreisa, døde under tysk fangenskap i Thorn i Polen i april 1944. Ditt liv var et eksempel for alle nasjonalsinnede nordmenn. Du opplevde ikke freden vi fikk, men ved din død vant du seier og fred. Takk for hva du gav. »

Deretter lyste taleren fred og signing over Norges falne.

Deretter sang forsamlingen «No er det i Noreg atter dag».

Det offisielle program ved stevnet blei avsluttet med et dikt av Hans Forsberg, Sørstraum, som hette «Olsokdagen 1945. La oss minnes».

« — Husk at bitre sår kan læges, no skal komme blomstringsvår. Om kjærlighet det no skal prekes som brødre no vi alle står», het det så vakkert. Den samme appell gjenntok Kvalheim i sin takketale til slutt. Han minnet om at man ikke skulle tenke så mye på gjengjeldelse av det som er skjedd, men vende sinnet mot gjenoppbyggingen i oss sjøl og ellers. Og da tonene av «Ja vi elsker» (siste vers) og hornsigalet var forstummet, begynte forsamlinga sin defilering.

Der innkom under ofringen til bautaeen ialt hele kr. 4.551,00. Og flokken sprettes på heimvegen et skjønt minne rikere.

En enig bygd hadde møttes i eit traust handslag. Minnesteinen er no sikret.